

The Scope of the Principle of Strict Liability of Athletes in the Use of Performance-Enhancing Drugs in Light of Sports Judicial Practice

Yaser Khosrozadeh

PhD student, Department of private law,
SR.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Nejad Ali Almasi *

Emeritus Professor, Department of private
and Islamic law, Faculty of Law and Political
Science, Tehran University, Tehran, Iran

Hossein Safai

Professor, Department of private and Islamic
law, Faculty of Law and Political Science,
Tehran University, Tehran, Iran

Mansour Amini

Associate Professor, Department of law,
Faculty of Law, Shahid Beheshti University,
Tehran, Iran

Extended Abstract

Today, one of the national and international problems in the field of sports competitions is the use of performance-enhancing substances by athletes. Doping leaves unwanted and harmful side effects on the athlete's body, which can be irreversible in some cases, and therefore

* Corresponding Author: nalmasi@ut.ac.ir

How to Cite: Khosrozade, Y. , Almasi, N. , safaii, H. and Amini, M. (2025). The Scope of the Principle of Strict Liability of Athletes in the Use of Performance-Enhancing Drugs in Light of Sports Judicial Practice. *Private Law Research*, 14(52), 213 - 250. doi: [10.22054/jplr.2025.85591.2922](https://doi.org/10.22054/jplr.2025.85591.2922)

causes irreparable damage to the athlete's health. Doping is contrary to the highest goals of sport, which are to improve the health of the body and mind, and is contrary to the current regulations of sports organizations because it creates an unfair advantage in the sporting arena. Therefore, doping is prohibited for the basic physical, moral and legal reasons mentioned.

To combat this problem, several measures have been taken, the most important of which is the establishment of the principle of strict liability for athletes who commit doping. Today, the principle of strict liability for athletes who use performance-enhancing drugs has been universally accepted. In fact, the principle of strict liability is one of the most central anti-doping policies in sports.

According to the above principle, which is reflected in Article 2.1.1 of the World Anti-Doping Code, "It is the Athletes' personal duty to ensure that no Prohibited Substance enters their bodies. Athletes are responsible for any Prohibited Substance or its Metabolites or Markers found to be present in their Samples. Accordingly, it is not necessary that intent, Fault, Negligence or knowing Use on the Athlete's part be demonstrated in order to establish an anti-doping rule violation under Article 2.1."

The aforementioned principle has a wide scope, in such a way that its scope is wide in various aspects: subject matter, mentality, degree of impact, and method of intervention. From a subject matter perspective, the mere presence of performance-enhancing substances in an athlete's body does not lead to disqualification of the athlete, but rather eleven violations as described in the World Anti-Doping Code lead to disqualification. In terms of mentality, it is not only the intentional act that causes the violation, but even if an athlete has completely unintentionally, mistakenly, ingested banned substances into his body, he is subject to the aforementioned principle. In terms of the degree of effect, it does not matter whether the stimulants improve the athlete's performance or have no effect. In any case, the

responsibility is fulfilled. Of course, exceptional cases, such as medical exemptions if it is done according to the regulations, will result in the exempting athlete being held liable.

In fact, even if the athlete's sample tested positive due to mislabeling or contamination of dietary supplements or vitamins, the prohibited substances were administered by the athlete's personal physician or sports nurse without the athlete's knowledge, as athletes are responsible for choosing their own medical personnel and must remind their medical personnel that they should not give them any prohibited substances, this does not justify liability. Also, tampering with an athlete's food and drink by their spouse, coach, or other people in the athlete's circle of companions has no effect, as athletes are responsible for what they consume and must be careful in choosing who has access to their food and drink. Therefore, these cases are only effective in reducing the penalty and not in determining whether an anti-doping rule violation has occurred.

Research into doping cases involving Iranian athletes also confirms that decisions in these cases were made similarly to those in foreign countries, and in no way was the athlete exempted from liability because she or he was unaware of the presence of prohibited substances in her body or provided medical documentation. Thus, it can be assumed that in sports legal practice, proving that prohibited substances entered the athlete's body by mistake, accident, or even therapeutic use does not in any way remove liability, as required by the principle of strict liability.

Exceptional cases, such as a therapeutic use exemption (TUE), may justify liability if carried out in accordance with the regulations. Athletes with a therapeutic use exemption are not subject to disqualification if their sample test results are positive for a prohibited substance that a medical professional has prescribed as a therapeutic drug. However, if an athlete does not have this TUE and her sample tests positive, providing medical documentation will have no effect on

her condition. Thus, if an athlete uses a drug that is prohibited and is considered doping for a professional athlete, with only a medical prescription, he is guilty and will be disqualified. However, if he files a medical exemption application according to the prescribed conditions, he will not be disqualified.

Keywords: sports law, strict liability, doping, Court of Arbitration for Sport, WADAi-Iranado.

قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران در استفاده از مواد نیروزا در پرتو مقررات و رویه قضایی ورزشی

دانشجوی دکتری، گروه حقوق خصوصی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

یاسر خسروزاده

استاد بازنشسته، گروه حقوق خصوصی و اسلامی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

نجمادعلی الماسی*

استاد، گروه حقوق خصوصی و اسلامی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

سید حسین صفایی

دانشیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی تهران، تهران، ایران

منصور امینی

چکیده

امروزه یکی از معضلات ملی و بین‌المللی در زمینه رقابت‌های ورزشی، موضوع استفاده از مواد نیروزا به وسیله ورزشکاران است. به منظور مقابله با این مسئله، اقدامات متعددی صورت گرفته که از جمله مهم‌ترین آن‌ها، ایجاد اصل مسئولیت محض ورزشکاران مرتکب دوپینگ است. این اصل قلمروی گسترده‌ای دارد؛ به گونه‌ای که از جهات متعدد موضوعی، ذهنی، درجه تأثیر، نحوه مداخله و غیره، گستردگی قلمرو آن مشهود است. از منظر موضوعی صرفاً وجود مواد نیروزا در بدن ورزشکار موجب محرومیت ورزشکار نیست؛ بلکه، یازده تخلف به شرحی که در نظام‌نامه جهانی مبارزه با دوپینگ مقرر گردیده سبب محرومیت او می‌شود. از لحاظ ذهنی نیز، تنها عمد مرتکب موجب تخلف نیست؛ بلکه، حتی اگر مواد ممنوعه به صورت ناخواسته، اشتباهی، تصادفی یا توسط دیگران وارد بدن ورزشکار شده باشد، وی مشمول اصل مسئولیت محض خواهد بود. از نظر درجه تأثیر نیز تفاوتی ندارد که مواد نیروزا باعث بهبود عملکرد ورزشکار شود یا تأثیری نداشته باشد. همچنین از حیث میزان مداخله، تفاوتی ندارد که ورزشکار شخصاً مواد ممنوعه مصرف کرده باشد یا این مواد توسط مربیان، پزشکان، سایر افراد یا حتی رقیب وارد بدنش شده باشد، در هر حال، مسئولیت محقق است. البته موارد استثنایی مثل معافیت پزشکی در صورتی که طبق مقررات انجام گرفته باشد می‌تواند موجب توجیه مسئولیت گردد.

کلیدواژه‌ها: حقوق ورزشی، دوپینگ، دیوان دوری ورزشی، مسئولیت محض، وادا.

مقدمه

تلفیق ورزش در سطح داخلی و بین‌المللی با منافع اقتصادی و امتیازات مالی گزافی که به مناسبت‌های مختلف به ورزشکاران و مربیان تعلق می‌گیرد و همچنین در کشورهایی که دستیابی به مدال، اساسی‌ترین شرط بقای مدیران و مسئولان ورزشی تلقی می‌شود، زمینه را برای گرایش برخی از ورزشکاران به دوپینگ فراهم کرده است^۱ درواقع با تجاری‌سازی و رقابتی شدن ورزش در عصر حاضر، انصاف و روحیه ورزشی به حاشیه رانده شده است؛ که همین امر نیاز به برخی نظارت‌ها را در آن موجب گردیده است^۲.

بهبود عملکرد ورزشی، افزایش شانس موفقیت و پاداش‌های مالی، فشارهای روانی و اجتماعی، کمبود اطلاعات و آگاهی و همچنین مشکلات اقتصادی از جمله مهم‌ترین عوامل گرایش ورزشکاران به استفاده از مواد نیروزا است^۳.

دوپینگ اثرات جانبی ناخواسته و زیان‌باری بر بدن ورزشکار برجای می‌گذارد که در برخی موارد ممکن است برگشت‌ناپذیر باشد و از این‌رو، صدمات جبران‌ناپذیری را بر سلامت ورزشکار وارد می‌کند. دوپینگ با اهداف عالی ورزش که مبتنی بر سالم‌سازی جسم و روح است، منافات دارد و به دلیل ایجاد برتری غیرمنصفانه در صحنه ورزش، مغایر با مقررات جاری سازمان‌های اجرایی ورزش محسوب می‌شود.

دوپینگ از طریق روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد. رایج‌ترین نوع آن، با استفاده از خوردن، نوشیدن یا تزریق این نوع داروها است؛ که به این نوع دوپینگ خوراکی، مصرفی یا تزریقی گفته می‌شود. دوپینگ خونی یکی دیگر از روش‌هاست که در آن خون شخصی به شخصی دیگر (با گروه خونی یکسان) و یا خون همان شخص به خودش (بعد از یک دوره ذخیره‌سازی) از طریق رگ تزریق می‌گردد. این فرایند باعث می‌شود تا توانایی انتقال اکسیژن در خون شخص تزریقی بالا رود در نتیجه، استقامت آن شخص افزایش یابد.

۱ چلی، البرز، حقوق ورزشی، چاپ اول، (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۸۹)، ص ۸۲.

۲ Venu Vijendhar, Analysis of application of strict liability principle in anti-doping cases and match fixing cases, lexforti, legal journal, Issn: 2582-2942, L, Vol: II, Issue: II, (December, 2020), p 11

۳ خبرگزاری میزان، کد خبر ۴۸۰۸۷۵۷، مورخ ۱۴۰۳/۹/۲۰.

دوپینگ خونی معمولاً در ورزش‌های استقامتی مثل دو و میدانی، دو ماراتن، دوچرخه سواری و اسکی کاربرد دارد. همچنین، دستکاری ژنتیکی سلول‌های عضلانی و عروقی بدن ورزشکاران، روش دیگری است که آن‌ها را پرتوان‌تر از حالت عادی می‌کند.^۱

دوپینگ در سطح ورزش‌های المپیک و بین‌المللی تحت نظارت سازمان جهانی مبارزه با دوپینگ (وادا) است. این سازمان در سال ۱۳۹۹ در کنفرانس جهانی کمیته بین‌المللی المپیک در زمینه دوپینگ در ورزش به‌عنوان یک نهاد خصوصی تأسیس شد. نظام‌نامه جهانی مبارزه با دوپینگ^۲ موسوم به «کد وادا» که به‌وسیله این سازمان تنظیم و اجرا می‌شود اصلی‌ترین سندی است که چارچوبی را برای سیاست‌ها، قوانین و مقررات هماهنگ ضد دوپینگ در سازمان‌های ورزشی و میان مقام‌های عمومی کشورها فراهم می‌آورد.^۴

ازجمله محوری‌ترین راهکارهای مبارزه با دوپینگ که مورد پذیرش نظام‌نامه مذکور قرار گرفته است اصل مسئولیت محض ورزشکاران در استفاده از مواد ممنوعه^۵ است. این اصل که در ماده ۱-۱-۲ نظام‌نامه درج گردیده است مقرر می‌دارد: «وظیفه فردی هر ورزشکار این است که از وارد شدن هر نوع ماده ممنوعه به بدن خود ممانعت بعمل آورد.

۱- غضنفری؛ سید حمید، بررسی مسئولیت مدنی استفاده‌کنندگان داروهای نیروزا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه قم، (بهمن ماه ۱۳۹۴)، صص ۲۴ و ۲۵.

۲- سازمان جهانی مبارزه با دوپینگ یا آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ (The World Anti-Doping Agency) به اختصار (WADA) نامیده می‌شود. ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران که به اختصار ایران نادو (iRanado) نامیده می‌شود تحت نظر آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ فعالیت می‌کند. شایان ذکر است، سازمان جهانی مبارزه با دوپینگ یک نهاد مستقل و غیروابسته به نهادهای دولتی و خصوصی است که به‌وسیله کمیته بین‌المللی المپیک راه‌اندازی شده است.

۳- نظام‌نامه جهانی مبارزه با دوپینگ در این تحقیق به اختصار نظام‌نامه نامیده می‌شود. نسخه اصلاح‌شده این نظام‌نامه از یکم ژانویه ۲۰۲۱ قابل اجراست.

۴- فرضی پور، احمد، «مطالعه تطبیقی دوپینگ در ورزش در نظام جزایی ایران و آمریکا»، پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، رشته جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آیت‌الله العظمی بروجردی (ره)، دانشکده علوم انسانی، گروه حقوق، (۱۳۹۹)، ص ۷۰.

۵- فهرست مواد ممنوعه از سوی آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ حداکثر هر یک سال به‌عنوان یک استاندارد بین‌المللی، منتشر می‌شود. فهرست ممنوعه آن دسته از مواد ممنوعه و روش‌های ممنوعه‌ای را که به‌عنوان دوپینگ در کلیه مواقع (در هنگام مسابقات و همچنین خارج از مسابقات) ممنوع هستند، مشخص می‌کند.

لذا در صورتیکه هر نوع ماده ممنوعه، یا مواد حاصل از سوخت‌وساز یا نشانگرهای مربوط به آنها در نمونه ورزشکاران یافت شود، مسئولیت آن بر عهده ورزشکاران خواهد بود. لذا جهت اعلام و اثبات تخلف^۲ ورزشکار از قوانین مبارزه با دوپینگ براساس ماده ۱-۲ لازم نیست که نیت، عمد، قصور، اهمال یا آگاهی ورزشکار از مصرف مورد ارزیابی قرار گرفته و نشان داده شود».

اصل موردنظر سبب می‌شود چه بسا، ورزشکارانی بدون هیچ‌گونه آگاهی و اطلاعی از وجود موادّ نیروزا در بدنشان نمونه دوپینگ آنها مثبت شود و این امر موجب محرومیت آنها گردد و زندگی ورزشی‌شان را نابود کند. بنابراین، بررسی قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران مرتکب دوپینگ، ضرورتی است که انجام این پژوهش را توجیه می‌کند. با این وصف، پرسشی که مطرح می‌شود این است که قلمرو اصل مسئولیت محض به موجب مقررات و رویه قضایی ورزشی تا چه اندازه است. از جهت پیشینه پژوهش، تاکنون مقاله‌ای که به‌طور مستقل به بررسی قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران پرداخته باشد، وجود ندارد.

از این‌رو، در تحقیق حاضر بر آنیم تا با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی، قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران در استفاده از موادّ نیروزا را در پرتو مقررات و رویه قضایی ورزشی مورد واکاوی قرار دهیم.

۱- قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران مرتکب دوپینگ در مقررات ورزشی

Marker

ADRV

امروزه مسئولیت محض ورزشکاران در استفاده از مواد نیروزا مورد پذیرش جهانی قرار گرفته است. درحقیقت اصل مسئولیت محض یکی از محوری‌ترین سیاست‌های ضدّ دوپینگ در ورزش است!

اصل ذکرشده در موادّ ۱-۱-۲ و ۱-۲-۲ نظام‌نامه جهانی مبارزه با دوپینگ^۲ منعکس گردیده است. ماده ۱-۱-۲ در قسمت مقدمه ذکر شد. ماده ۱-۲-۲ مقرر می‌دارد: «هر ورزشکاری در قبال مواد موجود در نمونه بدن خود کاملاً مسئول است. چنانچه طبق این اصل هر زمان که یک ماده ممنوعه (یا متابولیت^۳ها یا نشانگرهای آن) در نمونه بدن یافت شود، خواه ورزشکار به‌طور عمدی یا ناخواسته از یک ماده ممنوعه استفاده کرده یا سهل انگاری نموده یا به هر نحو دیگر مسئول است...».

مسئولیت محض مسئولیتی است که مبتنی بر وجود یا اثبات تقصیر در عامل زیان یا فعل زیان‌بار نیست و صرف ایجاد ضرر برای عامل آن ایجاد مسئولیت می‌کند. مسئولیت محض مسئولیت به نتیجه است نه فعل و عامل زیان نمی‌تواند با اثبات اینکه رفتار او قابل سرزنش نیست یا از رفتار انسان متعارف تخطی نکرده است از مسئولیت معاف شود. این نوع مسئولیت درمقابل مسئولیت مبتنی بر تقصیر به کار می‌رود که در آن تنها، در صورت وجود تقصیر، مسئولیت ایجاد می‌شود و هرکس در گرو خطاهای خویش است؛ به عبارت دیگر، اگر شخصی مرتکب تقصیری شود که منجر به ورود خسارت به دیگری گردد مسئول جبران خسارت خواهد بود. مسئولیت محض به دنبال روی دادن انقلاب صنعتی که استفاده از ماشین در فعالیت‌های مختلف به‌ویژه صنعت گسترش یافت کارگاه‌ها و کارخانه‌های

Annelize du Pisani, *A contractual perspective on the strict liability principle in the World Anti-Doping Code*, LLB LLM Lecturer, Department of Private Law, University of Pretoria, (2013), p 918

۲2.1” Presence of a Prohibited Substance or its Metabolites or Markers in an Athlete’s Sample

2.1.1 It is the Athletes’ personal duty to ensure that no Prohibited Substance enters their bodies. Athletes are responsible for any Prohibited Substance or its Metabolites or Markers found to be present in their Samples. Accordingly, it is not necessary that intent, Fault, Negligence or knowing Use on the Athlete’s part be demonstrated in order to establish an anti-doping rule violation under Article 2.1”.

۳Metabolite

جدیدی ایجاد شد استفاده از خودرو و وسایل حمل و نقل رواج یافت و نتیجه آن افزایش تعداد و شدت حوادث و خسارت‌های مربوط به آن به ویژه خسارات بدنی بود که دیگر اثبات تقصیر به آسانی ممکن نبود. در حقوق ایران موارد مرسوم مسئولیت محض عبارتند از: اتلاف، مسئولیت دارنده اتومبیل و مسئولیت عرضه کنندگان کالا و خدمات.^۱

اصل مسئولیت محض دوپینگ ورزشکاران ماهیتی شیبه جرم مادی صرف دارد؛ به گونه‌ای که در جرائم مادی صرف نیز به صرف احراز عنصر مادی، جرم تحقق می‌یابد و نیازی به اثبات قصد مجرمانه یا سوءنیت مرتکب نیست. در حقوق ایران، جرم صدور چک پرداخت نشدنی از جمله این موارد به شمار می‌رود. طبق این نظر صرف تحقق عنصر مادی یعنی صدور چک به صورتی که قابل پرداخت نباشد موجب تحقق جرم مذکور است حتی در صورتی که مرتکب بتواند جهل خود را نسبت به این امر اثبات کند.^۲ این گونه جرائم باعث افزایش بازدارندگی در این نوع از مسئولیت می‌شوند؛ به طوری که صرف وجود رابطه سببیت میان ارتکاب فعل مجرمانه و ورود زیان، برای جبران خسارت زیان‌دیده کافی است. درواقع، شخص در چنین شرایطی به طور کامل مراقبت خواهد کرد تا از رفتار وی زبانی به دیگری وارد نگردد؛ آنچه مبنای ایجاد جرائم مادی صرف است به حداکثر رساندن پیروی از قانون است.^۳

اصل مسئولیت محض در حوزه دوپینگ، قلمرو بسیار گسترده‌ای دارد که از ابعاد مختلفی قابل بررسی است. به نحوی که می‌توان این قلمرو را حداقل از جهات موضوعی، ذهنی، درجه تأثیر، میزان مداخله و نیز از نظر زمانی و مکانی مدنظر قرار داد.

۱ کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی، اعمال حقوقی، قرارداد-ایقاع، چاپ هفتم، (تهران: شرکت سهامی انتشار با همکاری بهمن برنا، ۱۳۷۹)، ص ۲۱ و بادینی، حسن و شعبانی کندسری، هادی و رادپرور، سجاد، «مسئولیت محض؛ مبانی و مصادیق»، مجله مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۳ شماره ۱، (بهار و تابستان ۱۳۹۱)، ص ۲۱ و شریعتی نسب، صادق، «مطالعه تطبیقی مسئولیت محض در حقوق کیفری»، نامه مفید، شماره ۹۷، (تابستان ۱۳۹۲) ص ۱۲۹.

۲ میر محمد صادقی، حسین، تحلیل مبانی حقوق جزای عمومی، چاپ اول، (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۰)، ص ۴۰۷.
۳ لشکری آذر، سجاد و آشوری، محمد؛ «بازپژوهی جرم مادی صرف؛ مطالعه تطبیقی ایران و آمریکا»، فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری، شماره ۴۸، (تابستان ۱۴۰۰)، ص ۳.

از جهت موضوعی فهرست مواد ممنوعه شامل موارد بسیاری از جمله شامل آنابولیک‌ها و آندروژن‌ها است که نسبت به مواد نیروزای دیگر احتمالاً اثرات بیشتری بر روی ورزشکار دارد. اولاً ورزشکاران به منظور به دست آوردن مزایای آنابولیک‌ها (ساخت پروتئین) و آندروژن‌ها (افزایش حجم عضله)، باتوجه به مرحله تمرینی هر دو را استفاده می‌کنند. باوجود همه پیشرفت‌هایی که در روش‌های تست دوپینگ حاصل شده است، بسیاری از ورزشکاران به طور حرفه‌ای با این مسائل برخورد می‌کنند و از اطلاعات دقیقی در این زمینه برخوردارند. به گونه‌ای که داروهای آنابولیکی با قابلیت شناسایی بالا را در مراحل تمرینی (هنگام افزایش قدرت و حجم عضله) مصرف می‌کنند و آن‌ها را که کمتر قابل شناسایی هستند در بازه زمانی نزدیک به مسابقات (زمان احتمال انجام تست) استفاده می‌کنند.^۱ برخی از آرام‌بخش‌ها نیز از جمله مواد ممنوعه محسوب می‌شوند. آرام‌بخش‌ها اثری آرام‌کننده دارند و اضطراب و تنش را کاهش می‌دهند. از این رو، ورزشکارانی که در رشته‌هایی مانند اتومبیل‌رانی، تیراندازی، بولینگ و بلیارد فعالیت دارند، معمولاً بیشتر از این قبیل داروها استفاده می‌کنند. آرام‌بخش‌ها از تپش قلب جلوگیری می‌کنند و ترس و هیجانات بی‌دلیل آغاز مسابقات را از بین می‌برند و از فشارهای عصبی وارد بر ورزشکار می‌کاهند.^۲ بدین ترتیب، فهرست ممنوعه داروها، آرام‌بخش‌ها و مکمل‌های پروتئینی یا غیرپروتئینی بسیاری را دربر می‌گیرد.^۳ ثانیاً برای اثبات تخلف از قوانین مبارزه با دوپینگ لازم نیست که مصرف مواد انجام شده باشد؛ بلکه، براساس ماده ۲ نظام‌نامه، تلاش برای استفاده از ماده ممنوعه یا روش ممنوعه، طفره رفتن، امتناع یا قصور در انجام نمونه‌گیری یا تسلیم نمون، در دسترس نبودن ورزشکار، دستکاری یا تلاش برای دستکاری در هر

Vanwillem soek, Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op gezag van de rector magnificus Prof.dr. S.W.J. Lamberts en volgens besluit van het College voor Promoties, "The strict liability principle and the human rights of the athlete in doping cases, (2006), p 37

۲ غضنفری؛ سید حمید، «بررسی مسئولیت مدنی استفاده کنندگان داروهای نیروزا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، (دانشگاه قم، بهمن ماه ۱۳۹۴)، ص ۹۶

۳ لیست مواد و روش‌های ممنوعه سال ۲۰۲۵ که از اول ژانویه ۲۰۲۵ (۱۱ دی ماه ۱۴۰۳) معتبر است قابل دسترس در سایت iranado.ir است.

بخش از کنترل دوپینگ و سایر موارد مصرح در آن ماده نیز به منظور احراز تخلف از مقررات مبارزه با دوپینگ کافی است. در مجموع در نظام‌نامه یازده اقدام به عنوان نقض قوانین مربوط به دوپینگ قلمداد گردیده که عبارتند از: ۱- وجود یک نوع ماده ممنوعه در نمونه ورزشکار ۲- دستکاری یا تلاش برای اختلال در هر بخش از کنترل دوپینگ ۳- فرار، خودداری یا کوتاهی ورزشکار از نمونه‌گیری ۴- کوتاهی از الزامات مربوط به در دسترس بودن ۵- مصرف یا تلاش برای مصرف ماده یا روش ممنوعه ۶- همراه داشتن یک ماده یا روش ممنوعه ۷- قاچاق یا تلاش برای قاچاق هر گونه ماده یا روش ممنوعه ۸- تجویز یا تلاش برای قاچاق هر گونه ماده یا روش ممنوعه ۹- تبانی یا تلاش برای تبانی ۱۰- همکاری با افرادی که به دلیل تخلف دوپینگ دوره محرومیت خود را سپری می‌کنند ۱۱- هر اقدامی که مانع ارائه گزارش به مقام‌های مسئول مبارزه با دوپینگ گردد.^۱ ثالثاً طبق ماده ۱-۲-۳ نظام‌نامه به استثنای موادی که در فهرست ممنوعه برای آن‌ها آستانه کمی اختصاصی در نظر گرفته شده است، وجود هر مقدار از ماده ممنوعه یا مواد حاصل از سوخت‌وساز و یا نشانگرهای آن‌ها در نمونه ورزشکار، تخلف از قوانین مبارزه با دوپینگ محسوب می‌شود. رابعاً روش دوپینگ نیز فرقی ندارد که از طریق خوردن، آشامیدن، تزریق، تدخین و یا حتی تغییر ژنتیکی باشد.

از لحاظ ذهنی نیز قلمرو اصل مسئولیت محض گسترده است به نحوی که حتی اگر ورزشکاری هیچ گونه بی‌احتیاطی نکرده باشد و کاملاً تصادفی مواد آلوده وارد بدنش شده باشد نیز مسئول است. درواقع، طبق اصل مسئولیت محض ورزشکار به طور مطلق مسئول وجود هر گونه ماده ممنوعه در بدن خود است. بر این اساس، دوپینگ دیگر به عنوان یک اقدام آگاهانه از سوی ورزشکار تلقی نمی‌شود، بلکه صرفاً نقض قوانین ضد دوپینگ محسوب می‌گردد.^۲

۱ خبرگزاری مهر، ۲۷ خرداد ۱۴۰۳ لینک کوتاه: mehrnews.com

۲ JANWILLEM SOEK, Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op gezag van de rector magnificus Prof.dr. S.W.J. Lamberts en volgens besluit van het College voor Promoties, THE STRICT LIABILITY PRINCIPLE AND THE HUMAN RIGHTS OF THE ATHLETE IN DOPING CASES, (2006), p 122

بدین ترتیب، برای اعلام و اثبات تخلف ورزشکار از مقررات مبارزه با دوپینگ، لازم نیست که نیت، عمد، قصور، اهمال یا آگاهی ورزشکار از مصرف مورد ارزیابی قرار گرفته شود و اثبات گردد؛ همان‌طور که در قضیه «لهتینن علیه فینا»^۱ دیوان داورى ورزشی^۲ بار دیگر خاطرنشان ساخت: «بین مجازات ورزشکار و قصد او هیچ رابطه‌ای نیست، مجازات اثر ناگزیر دوپینگ است؛ چنانچه بدون هیچ‌گونه تردید مجازات شدید نیز ممکن است بدون بررسی قصد ورزشکار بر او بار شود».^۳ عذر بی‌اطلاعی از مصرف مواد ممنوعه یا ممنوع بودن مواد مصرفی نیز به‌هیچ‌وجه پذیرفته نیست و قلمرو اصل یادشده، چنان گسترده است که موارد مذکور را رد می‌کند.

قلمرو اصل مسئولیت محض درخصوص ورزشکاران مرتکب دوپینگ، مواردی را نیز دربر می‌گیرد که دوپینگ به وسیله شخصی غیر از ورزشکار وارد بدن او شده باشد؛ ازجمله ممکن است این اقدام توسط مربیان، پزشکان، هم‌تیمی‌ها، تیم پشتیبان یا حتی رقیب صورت گرفته باشد. بااین حال، مسئولیت آن با خود ورزشکار است. حتی اگر ورزشکار ثابت نکند که ماده ممنوعه به وسیله دیگران داخل بدنش شده است نیز تأثیری در اصل تخلف او ندارد؛ بلکه، صرفاً ممکن است تحت شرایطی زمینه تخفیف را فراهم آورد.

از لحاظ درجه تأثیر نیز تفاوتی ندارد که میزان مواد ممنوعه مصرفی کم باشد یا زیاد و همچنین فرقی ندارد مصرف مواد ممنوعه در افزایش عملکرد ورزشکار مؤثر باشد یا خیر، در هر حال، ورزشکار مرتکب دوپینگ مسئولیت محض دارد. چنان‌که در پرونده «ردوکن»^۴ که در المپیک ۲۰۰۰ در نمونه ادرارش ماده ممنوعه پسدوپدرین^۵ مشاهده شد که در آن زمان یک ماده ممنوعه محسوب می‌شد. به همین دلیل، وی متهم به نقض مقررات دوپینگ شد و صلاحیتش را از دست داد؛ علی‌رغم اینکه ثابت شد آن ماده در تقویت عملکردش

^۱Lehtinen v. FINA

^۲ درخصوص دیوان داورى ورزش که نام انگلیسی آن The court of Arbitration for sport است و به اختصار CAS نامیده می‌شود در شماره ۱-۲ توضیح داده می‌شود.

^۳JANWILLEM SOEK, Op.cit, p 133

^۴Andreea Raduca

^۵pseudoephedrin

تأثیری نداشته است.^۱ نکته حائز اهمیتی که در این پرونده وجود دارد این است که حتی باوجود اینکه اثبات گردید ماده ممنوعه در افزایش عملکرد ورزشکار نقشی نداشته همچنان مسئولیت ورزشکار مرتفع نگردید که این امر گستردگی قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران مرتکب دوپینگ در رویه قضایی ورزشی را نمایان می‌سازد. ورزشکاران حتی در خارج از زمان مسابقات^۲ و زمانی که اردو ندارند و در استراحت به سر می‌برند نیز ممکن است از سوی فدراسیون جهانی آن رشته بدون اطلاع قبلی و سرزده مورد نمونه‌گیری قرار گیرند. و در صورت مثبت بودن نمونه، محرومیت برای ورزشکار اعمال خواهد شد. بنابراین ورزشکاران حرفه‌ای در هر زمان و هر مکان موظف هستند که در دسترس بوده و آماده آزمایش دوپینگ باشند.

۲- قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران مرتکب دوپینگ در رویه قضایی
در این گفتار ابتدا مرجع صالح رسیدگی به دوپینگ ورزشکاران مطالعه می‌شود، سپس برخی از آرای صادره مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

۲-۱- مرجع صالح رسیدگی به دوپینگ ورزشکاران

در ایران، مسئولیت کنترل دوپینگ را سازمان ملی مبارزه با دوپینگ (ایران نادو) برعهده دارد. برهمین اساس؛^۳ به موجب فصل هشتم مجموعه قوانین ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران^۴ شورای دادرسی ایران نادو تشکیل گردیده است که این شورا باید در رابطه با هر شخصی که به ارتکاب تخلف از قوانین مبارزه با دوپینگ متهم شده باشد، ظرف مدت زمانی منطقی یک جلسه دادرسی منصفانه، بی طرف و مستقل تشکیل دهد. شورای دادرسی ایران نادو فرایند دادرسی و تصمیم‌گیری را بدون مداخله ایران نادو یا هر شخص ثالثی

^۱Anne Amos, Inadvertent Doping and the WADA Code, Bond Law Review, Volume 19 Issue 1, (2007), p 12

^۲Out of competition

^۳ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، مجموعه قوانین ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران: نسخه رسمی ۲۰۲۱، مورد تأیید واد، براساس مجموعه قوانین آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ، ویرایش: دکتر فرزاد شاکری.

انجام می‌دهد. این شورا در پایان جلسه دادرسی یا بلافاصله پس از آن، حکمی کتبی صادر می‌کند که باید شامل دلایل کامل صدور حکم، طول دوره محرومیت و ابطال نتایج در صورت وجود آن‌ها و توضیحی درباره علت عدم صدور حداکثر مجازات ممکن باشد.

طبق فصل سیزدهم مقررات مذکور ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، پس از صدور حکم به وسیله شورای صدور رأی ایران نادو، افراد و سازمان‌های نام‌برده در آن قانون فرصت دارند که حسب مورد نسبت به احکام صادره درخواست بازنگری به شورای استیناف ایران نادو یا دیوان داوری ورزشی ارائه دهند. به استناد ماده ۱-۲-۱۳ مقررات ذکر شده درخصوص پرونده‌های شرکت ورزشکاران در رویدادهای بین‌المللی یا ورزشکاران سطح بین‌المللی، فرایند استیناف در دیوان داوری ورزشی انجام می‌شود و براساس ماده ۲-۲-۱۳ استیناف مربوط به سایر ورزشکاران یا اشخاص دیگر که بند قبلی درمورد آن‌ها صدق نمی‌کند در شورای استیناف ایران نادو صورت می‌گیرد.

شورای استیناف ایران نادو متشکل از یک دبیر اجرایی مستقل و چهار عضو مستقل دیگر است. هریک از اعضا با در نظر گرفتن تجربه لازم در زمینه مبارزه با دوپینگ نظیر تخصص حقوقی، ورزشی، پزشکی و یا علمی انتخاب خواهند شد. هر عضو برای یک دوره سه ساله انتخاب می‌شود و امکان تمدید این دوره وجود دارد اعضای آن باید از لحاظ عملکردی و سازمانی مستقل باشند. این شورا پس از جلسه دادرسی، حکمی کتبی دارای تاریخ و امضا صادر می‌کند.

دیوان داوری ورزش در ۶ آوریل ۱۹۸۳ میلادی به عنوان یک دیوان اختصاصی داوری بین‌المللی در سوئیس شکل گرفت و اساسنامه آن از ۳۰ ژوئن ۱۹۸۴ لازم‌الاجرا شد تا مرجعی بین‌المللی برای حل اختلافات موجود در مقوله حقوق بین‌الملل ورزشی باشد. حدود ۳۰ درصد از پرونده‌های دیوان مربوط به دوپینگ است. تصمیمات دیوان در دو قالب اتخاذ می‌گردند: یا در قالب نظرات توافقی برای حل اختلافات یا به شکل نظرات مشورتی در مسائل مرتبط با حوزه ورزش که عمدتاً جنبه الزام‌آور ندارند. روند دادرسی در دیوان ورزشی طبق ضوابط واد و در چارچوب اصول دادرسی و با تشریفات قانونی انجام می‌پذیرد. دیوان داوری نهادی محبوب و کارآمد برای رسیدگی به اختلافات ورزشی

است که در مقایسه با محیط خصمانه و پرهزینه محاکم عادی، فرایندی عادلانه، مؤثر و سریع در بستر خانواده ورزش فراهم می‌آورد.^۱

ورزشکار یا شخصی که پرونده مربوط به اوست، طرف دعوی، فدراسیون بین‌المللی یا سازمان ملی مبارزه با دوپینگ که اعمال محرومیت طبق قوانین آن‌ها صورت گرفته، همچنین کمیته ملی المپیک و کمیته بین‌المللی المپیک که تصمیماتشان بر نتایج مسابقات تأثیرگذار است می‌توانند تقاضای تجدیدنظر و اعتراض نسبت به اتهام دوپینگ را به دیوان ارائه دهند (فصل ۱۳-۲ مقررات وادا).^۲

طبق ماده ۱-۱-۱۵ مقررات مبارزه با دوپینگ، احکامی که برای تخلف از قوانین مبارزه با دوپینگ از سوی شورای استیناف ایران نادو یا دیوان داوری ورزشی صادر می‌شود پس از ابلاغ به طرفین خودبه‌خود لازم‌الاجرا خواهد بود. براساس ماده ۵۹ قانون داوری دیوان، احکام صادره از این مرجع داوری برای طرفین الزام‌آور است؛ هرچند می‌توان تقاضای فرجام آن‌ها را در دیوان فدرال سوئیس مطرح کرد.^۳

۲-۲- بررسی و تحلیل آرای قضایی

در رویه قضایی در مواردی که ورزشکاری به‌صورت عمدی^۴ دوپینگ کرده باشد، چالشی وجود ندارد. مناقشه زمانی پدید می‌آید که ورزشکاری سهواً، بدون اطلاع و آگاهی یا

۱ مافی، همایون و شهلایی، فراز، «چالش‌های تاسیس دیوان ملی داوری ورزش: بررسی تطبیقی با دیوان داوری ورزش CAS»، فصلنامه پژوهشنامه حقوق عمومی، سال هجدهم، شماره ۵۴، (بهار ۱۳۹۶)، صص ۱۲ و ۱۳.

۲ زاهدی، مهدی و دادگر، علی و زمانی، سید قاسم و شهبازی، آرامش، «دوپینگ و واکاوی رویه دیوان داوری ورزش در مقابله با آن»، فصلنامه حقوق پزشکی، سال دوازدهم، شماره چهل و پنجم، (تابستان ۱۳۹۷)، ص ۱۸۵.

۳ شهبازی، آرامش، برلیان، پویا، «دوپینگ در حقوق بین‌الملل ورزشی و جایگاه دیوان داوری ورزش در تنسيق رویه بین‌المللی در این زمینه»، مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، شماره ۳۹، دوره ۱۷، (بهار ۱۳۹۷)، ص ۸.

۴ یکی از پرونده‌های دوپینگ عمدی که جالب توجه است پرونده شخصی به نام علی جنگی است. شورای صدور رأی ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران با صدور رأی ویژه، وی را به مدت ۸ سال از فعالیت در تمامی حوزه‌های ورزشی محروم کرد. این حکم به‌جهت دو تخلف این ورزشکار که هر کدام شامل ۴ سال محرومیت بود صادر گردید. در تخلف اول به استناد گزارش افسر کنترل دوپینگ در دور برگشت مسابقات لیگ برتر پاورلیفتینگ کشور که در تاریخ ۹ بهمن ۱۴۰۲ برگزار گردید پس از ابلاغ (نوتیفیکیشن) به ورزشکار توسط کادر مبارزه با دوپینگ ایران نادو وی بخش ابلاغیه

حتی به طور تصادفی، مواد نیروزا وارد بدنش کرده باشد. مطابق ماده ۲-۱ کد وادا مقرر گردیده ورزشکار مسئول هر نوع ماده‌ای است که داخل بدنش شده، حتی اگر هیچ گونه عمد و یا اطلاعی نداشته باشد بلکه کاملاً به نحو تصادفی و اشتباهی انجام شده باشد. در رویه قضایی ورزشی نیز مفاد این ماده به طور کامل رعایت می‌گردد. از جمله پرونده‌های قابل توجه در این زمینه می‌توان به پرونده «پوئرتا»^۱، بازیکن تنیس، اشاره کرد که ماده اتایلفراین^۲ به صورت غیرعمدی وارد بدنش شده بود. پوئرتا قبل از شروع مسابقه، با همسرش کنار میزی نشسته بود و هر دو از لیوان‌های مشابه آب نوشیده بودند. پوئرتا سپس برای شرکت در مسابقه از آن محل خارج شد. همسرش وقتی که او حضور نداشت از یکی از لیوان‌ها برای خوردن دارویی استفاده کرد که فاقد مزه، بو و رنگ بود. با توجه به تأخیر در شروع مسابقه، پوئرتا به محل بازگشت؛ اما همسرش دیگر کنار میز نبود. او یکی از لیوان‌ها را برداشت و از آن آب نوشید که در نتیجه، ماده اتایلفراین که در داروی همسرش وجود داشت وارد بدن وی گردید. دیوان ورزشی اظهار داشت علی‌رغم اینکه شرایط استثنایی بود اما پوئرتا نهایت احتیاط را انجام نداده بود و بدین سبب ادعای وی مردود اعلام گردید.^۳

فرم کنترل دوپینگ که نشان‌دهنده اطلاع یافتن از انتخاب و لزوم حضور در ایستگاه کنترل دوپینگ هست را امضا نمود علی‌رغم تذکر چند باره به ایشان در خصوص عواقب ناشی از عدم حضور در ایستگاه مبارزه با دوپینگ وی در محل نمونه‌گیری حاضر نشد و سالن مسابقات را ترک کرد لذا تخلف از بند ۳-۲ قوانین ملی مبارزه با دوپینگ ایران محرز بوده و به ۴ سال محرومیت از فعالیت‌های ورزشی محکوم شد. اما در تخلف دوم واحد اطلاعات و تجسس ایران نادو طی عملیاتی در فضای مجازی (اینستاگرام) پی به فعالیت غیرقانونی علی جنگی و فروش داروهای ممنوعه قاچاق در صفحه شخصی خود می‌نماید که کارشناسان این واحد طی فرایندی اقدام به خرید و واریز مبلغ داروی ممنوعه به حساب شخصی علی جنگی و دریافت بسته پستی حاوی مواد ممنوعه از طرف ایشان می‌نمایند از این رو فعالیت غیرقانونی وی مبنی بر فروش ماده ممنوعه و قاچاق محرز گردیده و توسط شورای صدور رای ایران نادو به ۴ سال دیگر محرومیت از فعالیت‌های ورزشی محکوم می‌گردد. خبرگزاری ایسنا، (۱۱ مهر ۱۴۰۳)، کد خبر ۱۴۰۳۰۷۱۱۰۸۷۴۴

۱Puerta v ITF CAS 2006/A/1025, 26

۲ etilefrine

۳Anne Amos, " Inadvertent Doping and the WADA Code , *Bond Law Review*, Volume 19 Issue 1, (2007)

پرونده «آلبرتو»^۱ از دیگر مواردی است که اگرچه ماده ممنوعه در بدن ورزشکار پیدا شد اما ورزشکار در صدد برآمد که اثبات کند تقصیری ندارد. باین حال، سبب معافیت او از مسئولیت نشد. در این پرونده آلبرتو بعد از پیروزی تور مسابقات موتور سواری «دو فرانس» تحت آزمایش دوپینگ قرار گرفت و نتیجه تست نشان داد که ماده ممنوعه کلنوترویل^۲ در سیستم بدن او وجود دارد. در پی این نتیجه او به طور موقت تعلیق شد. آلبرتو مدعی شد که ماده مذکور ممکن است از طریق گوشتی که به عامل آنابولیک آلوده بوده وارد بدنش شده باشد. او همچنین گزارش هایی ارائه داد، مبنی بر اینکه صنعت گوشت با مواردی از آلودگی به مواد آنابولیک مواجه بوده است با وجود پذیرش معقول بودن ادعای وی، دیوان ورزشی اینکه مواد از چه طریقی وارد بدن وی شده اند را به عنوان دلیل اثبات نپذیرفت. البته با اعمال تخفیف او را به یک سال محرومیت محکوم کرد.^۳

اطلاق اصل مسئولیت محض حتی شامل مواردی می شود که ورزشکار دارویی را برای درمان و با تجویز پزشک مصرف کرده باشد، اما در عین حال آن دارو در فهرست مواد ممنوعه و ادا قرار داشته و نمونه ورزشکار مثبت اعلام گردد. پرونده «مارین سیلیچ»، متولد ۱۹۸۸ اهل کشور کرواسی، که یکی از تنیس بازان سرشناس و موفق در سطح بین المللی و حرفه ای است این گونه است. وی از سال ۲۰۰۵ در تورهای مختلف فعالیت داشته و موفق به کسب عناوین و افتخارات متعددی شده است. باین حال، در جریان مسابقات سری مسترز مونت کارلو در آوریل ۲۰۱۳، این ورزشکار به دلیل مصرف محصولی حاوی ماده ممنوعه، در گیر پرونده دوپینگ شد که منجر به محرومیت موقت وی از سوی فدراسیون بین المللی تنیس گردید.

^۱Alberto Contador Velasco v. RFEC

^۲the 2010 Tour de France cycling competition

^۳clenbuterol

^۴Wenu Vijendhar, Analysis of application of strict liability principle in anti-doping cases and match fixing cases, lexforti, legal journal, Issn: 2582-2942, L, Vol: II, Issue: II, (December 2020), pp 7 & 8

شرح ماجرا بدین قرار بود که سیلیچ به دلیل تمام شدن قرص‌های مکمل گلوکز که به‌طور معمول مصرف می‌کرد، از مادر خود خواست تا بسته جدیدی از این محصول را از داروخانه‌ای در نزدیکی محل برگزاری تورنمنت برایش تهیه کند. مادر ایشان نیز بعد از مشورت با داروساز و اطمینان از بی‌ضرر بودن محصول، بسته‌ای حاوی قرص‌های گلوکز خریداری کرد.

سیلیچ به مدت چهار روز و هر روز دو عدد از این قرص‌ها را مصرف کرد. اما نتیجه آزمایش دوپینگ وی پس از شرکت در تورنمنت بی‌ام و آپن مونیخ در اول می، مثبت شد و حاکی از وجود ماده متابولیت (nikethamide) بود که در فهرست ممنوعه وادا در زمان مسابقه قرار داشت. با اعلام مثبت شدن تست، فدراسیون بین‌المللی تنیس در تاریخ ۲۶ ژوئن همان سال، به‌صورت موقت سیلیچ را به دلیل نقض قوانین ضد دوپینگ معلق کرده و پرونده وی را به مرجع انضباطی فدراسیون ارجاع کرد.

در جریان دادرسی، سیلیچ ضمن تأکید بر غیرعمدی بودن نقض مقررات، توضیح داد که وی به دلیل تشابه نام ماده (nikethamide) با ماده (nikotinamid) که پیش از این بدون مشکل مصرف می‌کرده، گمان برده است این دو ماده با یکدیگر برابر هستند. همچنین به فشارهای روانی ناشی از اختلاف با مربی و خانواده در آن مقطع زمانی اشاره کرد که موجب عدم دقت وی در کنترل محصول شده بودند. باوجوداین، مرجع رسیدگی با استناد به عدم رعایت اصول احتیاطی لازم ازسوی ورزشکار درمورد ماده مصرفی و تقصیر قابل توجه وی، حکم به محرومیت ۹ ماهه سیلیچ داد. این رأی مورد اعتراض هر دو طرف پرونده قرار گرفت و با تجدیدنظرخواهی آنها، موضوع در دیوان داوری ورزشی مطرح شد تا آن مرجع به موضوع رسیدگی کند در ادامه، دیوان به بررسی اقدامات انجام‌شده و نشده ازسوی ورزشکار بر مبنای عوامل عینی و ذهنی به ارزیابی تقصیر پرداخت. به اعتقاد دیوان داوری ورزشی، سیلیچ تمهیدات و اقدامات پیشگیرانه متعددی را قبل از مصرف محصول به‌عمل آورده بود. ازجمله تهیه دارو ازطریق مادرش از یک داروخانه معتبر به‌عنوان مکانی امن، استعلام از داروساز درخصوص بی‌ضرر بودن دارو برای ورزشکاران، بررسی شخصی فهرست مواد تشکیل‌دهنده دارو بر روی جعبه، مصرف

محدود قرص‌ها و قطع آن چند روز قبل از مسابقه. البته دیوان تصریح کرد که ورزشکار علی‌رغم این اقدامات احتیاطی، باز هم به طور کامل مبرا از تقصیر نیست و مرتکب برخی بی‌دقتی‌ها نیز شده است.^۱

آنچه در این پرونده حائز اهمیت است اینکه هیچ کدام از اقدامات احتیاطی و اشتباهی ورزشکار از جمله استعمال از داروساز به منظور بی‌ضرر بودن و اشتباه به جهت تشابه اسمی ماده ممنوعه مصرفی با ماده‌ای که سابقاً استفاده می‌کرد نیز موجب سلب مسئولیت ورزشکار نگردید.

در ایران، «بهمن عسگری» که یکی از مطرح‌ترین امیدهای ورزش ایران برای کسب مدال طلای المپیک در بازی‌های المپیک ۲۰۲۰ توکیو محسوب می‌شد به اتهام دوپینگ امکان شرکت در مسابقات المپیک توکیو را از دست داد. او به جهت یک بیماری، مورد مداوا و تحت نظر پزشک متخصص قرار گرفت و بعد از انجام آزمایش‌های تخصصی، با تجویز پزشک متخصص قرصی را استفاده کرد. او به خاطر حساسیت به پزشک تأکید می‌کند که آن قرص ممنوعیتی نداشته باشد و جزو داروهای ممنوعه نباشد. وی همچنین به پزشک توضیح می‌دهد که در لیست ورزشکاران وادار قرار دارد و ممکن است هر زمانی که صلاح بدانند سرزده از او نمونه دوپینگ گرفته شود که پزشک متخصص اطمینان خاطر می‌دهد که هیچ مشکلی برای مصرف آن قرص نیست با این حال، «عسگری» هرگز تصور نمی‌کرد دارویی که با تجویز پزشک متخصص مصرف کرده، حاوی مواد ممنوعه باشد. در نهایت، وی صرفاً به دلیل درمان و قصور پزشک مسئول قلمداد گردید و دچار محرومیت شد. بدین ترتیب، علی‌رغم اینکه او قصوری نداشت و حتی بسیار حساسیت داشت که مواد نیروزا وارد بدنش نشود سبب سلب مسئولیت او نشد.^۲

پرونده «خانم فائزه دیبایی» نیز از دیگر موارد دوپینگ غیر عمد و ناخواسته محسوب می‌شود. نام برده در تاریخ سوم مهرماه ۱۴۰۲، در اردوی آمادگی تیم ملی پارادوومیدانی برای رقابت‌های پارا آسیایی، توسط افسران کنترل دوپینگ ایران نادو در خارج از زمان

^۱ تحلیل رأی دیوان دوری ورزش در پرونده دوپینگ مارین سیلیچ مورخ ۱۴۰۳/۴/۳۰ <https://www.spoleg.com>

^۲ پایگاه اطلاع‌رسانی جماران، ۱۴۰۰/۵/۳، کد خبر ۱۵۱۸۶۳۴

مسابقه مورد نمونه گیری قرار گرفت که پس از بررسی نمونه در آزمایشگاه مورد تأیید واداء، وجود دو ماده «هیدروکلروتیازید» و «تریامترن» از گروه S5 در لیست مواد و روش های ممنوعه واداء تأیید شد. با اعلام رأی شورای صدور رأی ایران نادو مبنی بر تخلف و محرومیت برای ورزشکار، «فائزه دیبایی» درخواست استیناف کرد که پس از ارائه مدارک پزشکی و توضیحات ورزشکار مبنی بر استفاده درمانی از دو ماده ممنوعه برای کنترل فشار خون از سال ۱۳۹۷، شورای استیناف ایران نادو دفاع ارائه شده را برای بخشودگی و کاهش دوره محرومیت کافی دانست.^۱ بنابراین در این پرونده نیز استفاده درمانی موجب معافیت ورزشکار نشد، بلکه تنها سبب کاهش دوره محرومیت شد. البته استفاده درمانی اگر طبق آیین و مقررات پیش بینی شده صورت گیرد، می تواند موجب معافیت از مسئولیت شود.^۲

چنان که در پرونده های ورزشکاران ایرانی ملاحظه می گردد در این موارد نیز مشابه با پرونده های ورزشکاران کشورهای دیگر تصمیم گیری صورت گرفته است. به هیچ وجه ناآگاهی ورزشکار از وجود مواد ممنوعه در بدن خود یا ارائه مدارک پزشکی، موجب معافیت از مسئولیت نگردیده است. بدین ترتیب، می توان نتیجه گرفت در رویه قضایی ورزشی هرگز اثبات اینکه مواد ممنوعه به صورت اشتباه، تصادفی یا حتی مصرف درمانی وارد بدن ورزشکار شده است سبب رفع مسئولیت نمی شود؛ چراکه اقتضای اصل مسئولیت محض این گونه است.

باتوجه به چالش هایی که وجود دارد، حتی اگر نمونه آزمایش دوپینگ ورزشکاری بدون اینکه هیچ گونه اطلاع و آگاهی داشته باشد، مثبت اعلام گردد سبب محرومیت او می شود؛ بنابراین، به اصل مسئولیت محض ایراداتی وارد شده است. درواقع باوجود مزایایی که اصل مسئولیت محض دارد -ازجمله اینکه قطعیت بیشتری به حوزه مبارزه با دوپینگ می دهد-^۳ این اصل اغلب منجر به محرومیت ورزشکاران از رقابت می شود حتی اگر

۱ پایگاه خبری عصر ایران، کد خبر: ۱۲۵۴۵۹۰ مورخ ۲۹ مرداد ۱۴۰۳

۲ در این باره در شماره ۱-۳ به تفصیل بحث می شود.

۳ calvin davis, A Critical Analysis of the legal effects of the world anti doping code, (2019), p 20

عمدی در کار نباشد. در راستای اجرای این اصل، منافع جمعی بر منافع فردی اولویت پیدا می‌کند که این امر سبب انتقاداتی به آن در راستای حمایت از حقوق فردی ورزشکاران شده است؛ چنان که در پرونده «جسیکا فوشی» که فیما وی را به مدت دو سال از مسابقات محروم کرد. لایحه استینافی که به وسیله وکیل فوشی تهیه شد، حمله‌ای مستقیم به مسئولیت محض بود.^۱ همچنین در پرونده آمریکایی (USA Shooting & (Quigley v Union Internationale de Tir CAS 1995/94/129 دیوان رسیدگی کننده اظهار داشت که اصل مسئولیت محض در مواردی غیر منصفانه است؛ از جمله جایی که دارو به دلیل برچسب اشتباه یا توصیه نادرست مصرف شده باشد. همچنین در حالتی که قبل از شروع یک مسابقه غذای مسموم به ورزشکار داده شده باشد و او مسئولیت محض داشته باشد غیر منصفانه است.^۲ در چنین شرایطی، این مجازات به جهت یک اشتباه بی‌گناهانه، ظالمانه به نظر می‌رسد.^۳

۳- علل موجهه مسئولیت محض ورزشکاران در دوپینگ

با وجود اینکه اصل بر مسئولیت محض ورزشکاران در صورت ارتکاب دوپینگ است اما استثنائاً عوامل موجهه مسئولیت ورزشکاران نیز در مواردی پذیرفته شده است. روشن است بار اثبات برعهده ورزشکاری است که مدعی علل موجهه است.

۳-۱- معافیت استفاده درمانی (TUE)

ورزشکاران نیز همانند دیگر افراد در معرض خطر فوریت‌های پزشکی هستند. علی‌رغم اینکه ورزشکارانی که در حوزه کنترل ایران نادو قرار دارند، مشمول قوانین مبارزه با

Vanwillem soek, Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op gezag van de rector magnificus Prof.dr. S.W.J. Lamberts en volgens besluit van het College voor Promoties, "The strict liability principle and the human rights of the athlete in doping cases", (2006), p 129 & 130

Niel du Toit, "Strict Liability and Sports Doping - What Constitutes a Doping Violations and What Is the Effect Thereof on the Team?" *The international Sports Law journal*, (2011), p 163

^۳Anne Amos, "Inadvertent Doping and the WADA Code", *Bond Law Review*, Volume 19 Issue 1, (2007), pp 13 & 14

دوپینگ بوده، و موظف به رعایت جدی عدم استفاده از مواد و روش‌هایی هستند که در لیست ممنوعه مشخص شده‌اند، اما در موارد اضطراری پزشکی، استفاده از برخی از این مواد و روش‌های ممنوع ممکن است ضروری باشد.

شرایط اضطراری که در قوانین در نظر گرفته شده اجازه می‌دهند ورزشکاران بدون خطر روبرو شدن با عواقب عدم رعایت مقررات مبارزه با دوپینگ، مراقبت‌های درمانی نجات‌دهنده را دریافت کنند. در واقع سلامت و تندرستی ورزشکار همیشه در اولویت قرار دارد. در مواقع اورژانس پزشکی، ارائه مراقبت‌های فوری به هیچ وجه نباید به خاطر مسئولیت‌های مبارزه با دوپینگ به تأخیر بیفتد. مراقبت‌های پزشکی اورژانسی شامل مواردی مانند یک بیماری تشخیص داده شده یا تشخیص نشده و آسیب‌هایی است که نیازمند درمان فوری هستند که با ایجاد خطر فوری برای زندگی فرد، اقدام درمانی نباید با تأخیر انجام شود.

در صورت بروز شرایط اضطراری در جریان مسابقات، اولویت حفظ جان و سلامت ورزشکار است. ورزشکار می‌تواند به محض پایداری وضعیت جسمی و بهبود کافی، پس از ترخیص از بیمارستان برای دریافت معافیت درمانی پرونده TUE تشکیل دهد. ورزشکاری که از سوی گروه پزشکی معالجه می‌شود، لازم است در طول دریافت خدمات اورژانس نسخه‌ای از یادداشت‌های پزشکی را دریافت کرده، به نادو ارائه کند. برای مثال سرم درمانی نمونه‌ای از مراقبت‌های پزشکی اورژانسی است که ممکن است در زمان رقابت رخ دهد و در برخی موارد نیاز به TUE داشته باشد!

معافیت پزشکی ورزشکار با وجود چهار شرط قابل تأیید است. این شروط عبارتند از: ۱- ماده یا روش ممنوعه موجب افزایش واضح و قابل توجه در عملکرد در آن رشته ورزشی نشود. ۲- هیچ درمان جایگزین مجاز (که در لیست ممنوعه قرار ندارد) برای آن روش یا ماده ممنوعه نباشد. ۳- عدم استفاده از ماده یا روش ممنوعه موجب به خطر افتادن زندگی ورزشکار شود. ۴- نیاز به درمان با آن ماده یا روش، ناشی از سوء مصرف دیگر

ماده یا روش ممنوعه قبلی نباشد. هر پرونده معافیت پزشکی با مدت اعتبار مشخص، برای ماده (ها) یا روش (های) مشخص، برای مدت معینی صادر می‌شود و هرگونه تغییر در میزان مصرف ماده موجب ابطال آن می‌گردد و ورزشکار ملزم است دوباره برای دوز^۱ و میزان تغییر یافته نسبت به اخذ معافیت درمانی اقدام کند.

ورزشکارانی که برگه معافیت درمانی دارند در صورتی که نتیجه نمونه‌گیری از آن‌ها به‌خاطر ماده ممنوعه‌ای که پزشک متخصص به‌عنوان داروی درمانی برایشان تجویز کرده است، مثبت شود محکوم به محرومیت نمی‌شوند. اما اگر ورزشکاری این برگه معافیت درمانی را نداشته باشد و نمونه‌اش مثبت شود، ارائه مستندات پزشکی تأثیری به حالش نخواهد داشت.^۲ بنابراین، در صورتی که ورزشکار تنها با داشتن نسخه پزشکی اقدام به مصرف دارویی کند که جزو داروهای ممنوعه بوده و برای ورزشکار حرفه‌ای دوپینگ محسوب می‌شود، صد در صد مقصر است و دچار محرومیت می‌شود اما اگر طبق شرایط فوق پرونده معافیت درمانی تشکیلی دهد، دچار محرومیت نمی‌گردد.^۳

۲-۳- غیرقانونی نبودن

در صورتی که ورزشکار بتواند اثبات کند که ماده مصرفی‌اش غیرمجاز نیست یا به دلایل پزشکی مورد استفاده قرار گرفته است مسئولیتش قابل توجیه خواهد بود. باین‌حال، فدراسیون بین‌المللی شنا (FINA) در پرونده‌ای این موضع را اتخاذ کرد که شخصی به نام «لهتین»^۴ مرتکب جرم دوپینگ شده است و تفاوتی ندارد که وی قصد مصرف داشته یا صرفاً مرتکب تقصیر شده باشد. بدین ترتیب، FINA مسئولیت محض را به‌عنوان یک ابزار مؤثر در مبارزه با دوپینگ مورد حمایت قرار داد. آن فدراسیون اشاره کرد که دیوان داور و ورزش همیشه از مسئولیت محض پشتیبانی می‌کند. اما در این پرونده «لهتین» مصرف سالبوتامول را قبول داشت و حتی ادعا نمی‌کرد که ناخواسته بوده است؛ بلکه صرفاً استدلال

^۱Doze

^۲ خبرگزاری مهر، سخنان قائم مقام وقت دبیرکل ستاد ملی مبارزه با دوپینگ، آقای شارکی در تاریخ ۲۴ آذر ۱۴۰۲.

^۳ خبرگزاری جمهوری اسلامی کد خبر ۸۵۷۴۷۱۵۵ مورخ ۱۴۰۳/۱۱/۲۳.

^۴Lehtinen

می‌کرد که شناسایی صرف سالبوتامول در نمونه ادرار او به‌خودی‌خود برای اثبات یک جرم دوپینگ کافی نیست. باوجوداین، به‌عنوان یک قاعدهٔ اساسی، اگر جرمی ثابت نشود، هیچ تحریمی اعمال نمی‌شود.^۱

وانگهی مصرف یک مادهٔ ممنوعه که استفاده از آن در خارج از زمان مسابقات ممنوع نیست اگر در همان بازهٔ خارج از زمان مسابقات مصرف شده باشد تخلف از قوانین مبارزه با دوپینگ محسوب نمی‌شود. اما به هر حال، حضور یک مادهٔ ممنوعه یا مواد حاصل از سوخت‌وساز آن، یا نشانه‌های آن در نمونهٔ اخذشده از ورزشکار در هنگام مسابقه، صرف‌نظر از اینکه این ماده چه موقع مصرف یا تجویز شده باشد، تخلف از بند ۲-۱ محسوب می‌شود.

همچنین اگر ورزشکار از پیش به اندازهٔ کافی روشن کرده باشد که از یک مادهٔ ممنوعه با رعایت شرایط قانونی استفاده می‌کند از مسئولیت مبرا خواهد بود. شرایط مذکور عبارتند از: اولاً این مواد باید از سوی پزشک تجویز شده باشند. ثانیاً مقامات صالح باید قبل از مسابقه از استفادهٔ آن‌ها مطلع شده باشند. ثالثاً، این مواد فقط به روش خاصی مصرف شوند.^۲

۳-۳- اختلال در فرایند ارسال و انجام آزمایشات دوپینگ

گاهی در فرایند ارسال و انجام آزمایشات دوپینگ، اختلالاتی ممکن است ایجاد شود. درواقع زمانی که نتایج تحلیل نمونه‌های آزمایشگاهی A و B وجود مادهٔ ممنوعه را تأیید کند نهاد تعقیب‌کننده، سازمان ورزشی یا نهاد ضد دوپینگ دلایل کافی برای اثبات دوپینگ ورزشکار در اختیار دارد. در این صورت به ورزشکار این فرصت داده می‌شود تا اثبات کند در فاصلهٔ زمانی بین جمع‌آوری نمونه‌ها و تحلیل نهایی، حادثه‌ای رخ داده که درستی نمونه‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. در صورت اثبات، پروندهٔ دوپینگ علیه او

Vanwillem soek, Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op gezag van de rector magnificus Prof.dr. S.W.J. Lamberts en volgens besluit van het College voor Promoties, "The strict liability principle and the human rights of the athlete in doping cases", 2006, p 100
۱Ibid, pp 110 & 111

بسته می‌شود؛ چنانچه اگر حین حمل و نقل نمونه‌ها از پست کنترل اشکالاتی ایجاد شود که بر یکپارچگی نمونه‌ها تأثیر بگذارد که امکان آنالیز صحیح از بین برود، سازمان ورزشی دیگر نمی‌تواند جرم دوپینگ را اثبات کند. از جمله اگر به دلیل طولانی شدن مسیر ارسال نمونه‌ها، نمونه‌ها مشکوک شود، این گونه است. چنان که در پرونده «دیوید مکامدینا»^۱ ایراد اصلی مربوط به مدت زمان انتقال نمونه‌ها از سالوادور دهبیا^۲ به آزمایشگاهی در مونترال بود که بسیار طولانی و غیرمتعارف تلقی شد و بنابراین، نمونه‌ها مشکوک شد. کنترل دوپینگ در ۳۱ ژانویه انجام شده بود؛ درحالی که نمونه‌ها ۱۰ فوریه به آزمایشگاه کانادا رسیدند؛ یعنی ده روز پس از جمع‌آوری، که مدت زمان قابل توجهی است. البته سرانجام دیوان داوری ورزش با این استدلال که دلیلی مبنی بر آلودگی نمونه‌ها در مدت حمل و نقل وجود ندارد که به سبب رشد باکتری نمونه‌ها را متأثر ساخته باشد، ادعا را نپذیرفت.^۳

همچنین، درخصوص خطای آزمایشگاهی به ندرت به یک ورزشکار این فرصت داده می‌شود که به آن استناد کند. اما در موارد استثنائی این امکان وجود دارد؛ چنان که در مورد ورزشکار نروژی به نام «ترین سولبرگ»^۴ پس از آزمایش مواد مخدر در جام ملت‌های اروپا نمونه AA مثبت تشخیص داده شد و بدون شک وجود آنابولیک را نشان داد و نمونه AB نیز در ابتدا مثبت گزارش شد. اما در بررسی‌های تحلیلی مشخص گردید که این نمونه به هیچ وجه واضح نیست که وجود ماده ممنوعه را در آن تأیید کرده باشد. در نتیجه اتحادیه بین‌المللی فدراسیون‌های دوومیدانی^۵ یک طرفه و بدون فشار از سوی ورزشکار به این تصمیم رسید که تست مثبت قابل اعتماد نبود و محرومیت ورزشکار را رفع کرد.

^۱CAS 99/A/234 & CAS 99/A/235, 29-2-2000, David Meca-Medina v. FINA & Igor Majcen v. FINA, ground 7.8.

^۲Salvador de Bahia

^۳Janwillem soek, Op.cit, pp 95 & 98

^۴Trine Solberg

^۵International Association of Athletics Federations (IAAF)

به طور خلاصه به ورزشکار این فرصت داده می شود تا ثابت کند که در فاصله زمانی بین جمع آوری نمونه و تجزیه و تحلیل نهایی آن حادثه ای رخ داده است که بر صحت آن تأثیر می گذارد.

۴-۳- درونزا بودن مواد نیروزا توسط بدن ورزشکار

گاهی بدن ورزشکار به صورت درونزا اقدام به تولید مواد ممنوعه می کند. زمانی، صرف یافتن برخی مواد در نمونه های ورزشکاران، به عنوان تخلف دوپینگ تلقی می شد و ورزشکار مسئول آن بود. پس از مدتی علم پزشکی اثبات کرد گاهی، مواد نیروزا ممکن است در بدن ورزشکار تولید شوند. البته میان اینکه برخی مواد نیروزا تولید طبیعی بدن ورزشکار است یا اینکه مصنوعی هستند بحث های علمی زیادی شده است. اگر ورزشکار بتواند با آزمایش های پزشکی نشان دهد که در شرایط خاص بدن او -برخلاف بدن یک فرد معمولی- قادر به تولید مواد ممنوعه است عنصر غیرقانونی بودن را از بین می برد.^۱

۵-۳- اثبات عدم کوتاهی یا خطا

ماده ۵-۱۰ مقررات ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران مقرر می دارد: «چنانچه ورزشکار یا شخص دیگری در یک مورد خاص ثابت کند که کوتاهی یا خطایی مرتکب نشده است، در این شرایط دوره محرومیتی که برای او صادر شده بود لغو می گردد.» مفاد این ماده را نیز می توان از علل موجهه مسئولیت مرتکب دوپینگ دانست. البته با توجه به اطلاق اصل مسئولیت محض، مفاد این ماده به طور قطع شامل موارد دوپینگ غیر عمدی نمی شود بلکه صرفاً در شرایط استثنایی قابل استناد است. به عنوان مثال، درمورد ورزشکاری که بتواند ثابت کند که علی رغم تمام مراقبت های لازم، خرابکاری عمدی از سوی رقیب علیه وی صورت گرفته است، ممکن است با استناد به این ماده از مجازات محرومیت معاف گردد.^۲

Vanwillem soek, Op.cit, p 111

۲ ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، ترجمه فارسی نظام نامه جهانی مبارزه با دوپینگ، ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، براساس مجموعه قوانین آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ، مورد تأیید واداء، نسخه رسمی ۲۰۲۱، ویرایش: فرزاد شاکری، تهران: ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، ۱۴۰۰، ص ۴۷.

بنابراین، همان گونه که در مطالب قبلی بارها تأکید شد بهره‌مندی غیر عمدی، ناخواسته و تصادفی از مواد نیروزا توسط ورزشکار، وی را از شمول اصل مسئولیت محض و عواقب و آثار آن خارج نمی‌سازد بلکه تنها در صورت وجود شرایط مقرر، ممکن است موجب تخفیف مجازات گردد. از این رو، چنین مواردی را نمی‌توان از جمله علل موجهه برای رفع مسئولیت محض ورزشکاران در دوپینگ دانست.

درواقع، حتی اگر مثبت شدن نمونه به علت برجسب اشتباه یا آلودگی مکمل‌های غذایی و ویتامین‌ها باشد یا مواد ممنوعه توسط پزشک شخصی ورزشکار یا پرستار ورزشی او بدون اطلاع ورزشکار داده شده باشد این امر موجب رفع مسئولیت ورزشکار نمی‌شود. چون ورزشکاران مسئولیت انتخاب پرسنل پزشکی خود را برعهده دارند و باید به پرسنل پزشکی خود یادآوری کنند که نباید هیچ ماده ممنوعه‌ای را به او بدهند. همچنین دستکاری مواد غذایی و آشامیدنی ورزشکار توسط همسر، مربی، یا سایر افراد در حلقه همراهان ورزشکار نیز تأثیری در رفع مسئولیت ندارد؛ چراکه ورزشکاران مسئولیت آنچه را که مصرف می‌کنند برعهده دارند و باید در انتخاب افرادی که به مواد غذایی و آشامیدنی آن‌ها دسترسی دارند، دقت کنند. بنابراین، این موارد صرفاً در کاهش مجازات مؤثر است و نه در تعیین اینکه آیا تخلف از قوانین مبارزه با دوپینگ رخ داده است یا خیر!

پرونده «صادق صادقی بابااحمدی» از این دست است. افسران کنترل دوپینگ ایران نادو نمونه داخل مسابقه^۲ «صادق صادقی بابااحمدی» فوتبالست لیگ برتری تیم صنعت نفت آبادان را در تاریخ ۲۷ مهرماه ۱۴۰۲ در خلال بازی صنعت نفت آبادان-ملوان بندر انزلی را در شهر آبادان گرفتند، که پس از بررسی نمونه توسط آزمایشگاه مورد تأیید واد، وجود ماده ممنوعه «تاموکسیفن» از گروه ماده ممنوعه S4 لیست مواد و روش‌های ممنوعه واد، در نمونه وی تأیید شد. شورای صدور رأی ایران نادو در حکم اولیه باتوجه به تخلف صورت گرفته توسط ورزشکار طبق بند ۱-۱-۶-۱۰ مبنی بر استفاده از ماده خاص، رأی بر دو سال محرومیت ورزشکار صادر و به وی ابلاغ کرد، اما «صادق صادقی بابا احمدی»

بازنگری پرونده در شورای استیناف را درخواست کرد. پس از ارائه و بررسی مدارک پزشکی و توضیحات وی نزد شورا و با در نظر گرفتن مسئولیت مطلق ورزشکار، برای اعضای شورا محرز شد که ماده ممنوعه «تاموکسیفن» به دلیل مصرف درمانی وارد بدن شده است. از این رو، به استناد ماده ۱-۱-۶-۱۰ مقررات ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، با توجه به اثبات عدم تعمد در مصرف ماده ممنوعه با قصد دوپینگ، همچنین توجه ورزشکار به مسئولیت‌های قانونی مدنظر کد وادا و با در نظر گرفتن تبصره مربوط به فقدان غفلت یا تقصیر قابل توجه، مدت محرومیت دوساله صادرشده اولیه به ۱۲ ماه کاهش یافت.^۲

نتیجه

قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران در استفاده از مواد نپروزا، براساس مقررات و رویه قضایی ورزشی بسیار گسترده است. این گستردگی مسئولیت محض ورزشکاران را می‌توان دست کم از منظرهای مختلفی چون قلمرو موضوعی، ذهنی، درجه تأثیر، میزان مداخله و زمانی و مکانی تقسیم بندی کرد. از لحاظ موضوعی، اولاً، وجود هریک از انواع مواد ممنوعه داخل بدن ورزشکار موجب تحقق مسئولیت محض می‌شود؛ این مواد ممنوعه قلمرو وسیعی دارند. ثانیاً، روش ورود مواد ممنوعه نیز از هر طریقی باشد مؤثر در مقام نیست به گونه‌ای که دوپینگ ممکن است از طریق خوردن، آشامیدن، تزریق، تدخین و یا حتی تغییر ژنتیکی صورت گیرد. ثالثاً، صرف وجود مواد ممنوعه در بدن ورزشکار نیست که سبب دوپینگ می‌شود، بلکه در صورت وجود هریک از تخلفات یازده گانه مندرج در نظام‌نامه مسئولیت محض تحقق می‌یابد رابعاً، میزان آن نیز تفاوتی ندارد که مقدار کمی مواد ممنوعه وارد بدن ورزشکار شده باشد یا اینکه مقدار آن از حد معینی فراتر رفته باشد.

۱ ماده ۱-۱-۶-۱۰ مقررات ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران مقرر می‌دارد: «در صورتی که تخلف از قوانین مبارزه با دوپینگ به دلیل مصرف یک ماده خاص (به جز مواد با کاربرد سوء مصرف) یا یک روش خاص باشد و ورزشکار یا فرد دیگر اثبات کند که کوتاهی یا خطای قابل توجهی مرتکب نشده است، در این صورت دوره محرومیت بسته به درجه خطای ورزشکار یا فرد دیگر، حداقل یک توبیخ کتبی بدون دوره محرومیت و حداکثر ۲ سال خواهد بود».

۲ پایگاه خبری عصر ایران، کد خبر: ۱۲۵۴۵۹۰ مورخ ۲۹ مرداد ۱۴۰۳

از لحاظ قلمرو ذهنی؛ در صورت ارتکاب هریک از تخلفات یازده گانه مندرج در نظام نامه، مسئولیت محض محقق می شود؛ صرف نظر از اینکه ورزشکار عمد و تقصیر داشته باشد یا خیر، حتی اگر از وجود مواد ممنوعه مطلع نباشد؛ چنان که حتی مصرف اشتباهی نیز از عوامل موجهه محسوب نمی شود. از لحاظ درجه تأثیر نیز تفاوتی ندارد که مصرف مواد ممنوعه در بهبود عملکرد ورزشکار مؤثر بوده یا خیر؛ از منظر میزان مداخله نیز قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران گسترده است؛ به طوری که حتی در مواردی که ماده ممنوعه توسط شخصی غیر از ورزشکار - مانند مربی، پزشک، اعضای تیم پشتیبان یا حتی رقیب وارد بدن او شده باشد، نیز سبب محرومیت ورزشکار می گردد و باز هم مسئولیت برعهده خود ورزشکار خواهد بود. از حیث زمانی و مکانی نیز قلمرو اصل مسئولیت محض وسیع است چنان که حتی اگر ورزشکار در خارج از مسابقه باشد یا در دوره اردوی آماده سازی تیم نیز نباشد ممکن است مورد تست دوپینگ قرار گیرد.

علی رغم اینکه اصل بر مسئولیت محض ورزشکاران در استفاده از مواد نیروزا است اما در مواردی بسیار استثنائی - که اثبات آن برعهده ورزشکار است - عوامل موجهه مسئولیت محض نیز مورد پذیرش قرار گرفته اند. از جمله این موارد می توان به معافیت پزشکی (TUE)، غیرقانونی نبودن مواد مصرفی، رخ دادن اشتباه در فرایند آزمایش و ارسال نمونه های آزمایشگاهی اشاره کرد.

باتوجه به قلمرو بسیار وسیع اصل مسئولیت محض در قبال ارتکاب دوپینگ طبق مقررات و رویه قضایی و همچنین عواقب شدید آن، به سازمان ملی مبارزه با دوپینگ که متولی اصلی کنترل دوپینگ است و سایر نهادهای ورزشی ذی ربط پیشنهاد می شود در خصوص دوپینگ آموزش های گسترده ای را به ورزشکاران، خانواده، دوستان و آشنایان آنان، پزشکان، مربیان و پرستاران ورزشی ارائه دهند و همچنین تمهیداتی را به منظور آموزش مباحث مربوط به دوپینگ در مدارس و دانشگاه ها بیندیشند. از لحاظ فرهنگی نیز این تصور که دوپینگ صرفاً استفاده عمدی از مواد نیروزا است، باید تغییر پیدا کند. اکثر مردم ایران و همچنین ورزشکاران تصور می کنند دوپینگ تنها مصرف عمدی مواد نیروزا است، این در حالی است که چنان که بیان شد، قلمرو اصل مسئولیت محض مرتکبین

بسیار گسترده بوده و موارد غیر عمدی و حتی سهوی و تصادفی را نیز دربر می گیرد. همچنین استفاده از آموزش های سازمان های جهانی و مطالعه پرونده های قضایی درخصوص دوپینگ بسیار مهم است. تشکیل دوره های بازآموزی برای همه عوامل ذی ربط ورزشی از جمله مربیان و پزشکان ورزشی می تواند در کاهش موارد دوپینگ موثر باشد. به پزشکان نیز باید آموزش داده شود که با مواد ممنوعه آشنایی داشته باشند و در درمان بیماران ورزشکار با در نظر گرفتن مواد ممنوعه، تجویز انجام دهند. همچنین به ورزشکاران این آگاهی باید داده شود که در انتخاب افرادی که به مواد غذایی و آشامیدنی وی دسترسی دارند، دقت کنند و در صورت نیاز به دارو نیز به پزشکی مراجعه کنند که به مواد ممنوعه آگاه باشد.

وانگهی با عنایت به اینکه بخش قابل توجهی از موارد مثبت اعلام شده در آزمایش دوپینگ ورزشکاران مربوط به مصرف داروهایی است که در روند درمان و با تجویز پزشک، صورت گرفته اند، اما جزو فهرست داروهای ممنوعه بوده اند. درحالی که، نه اطلاعی از این قضیه داشتند و نه داروی مورد نظر را با فهرست مواد ممنوعه تطبیق داده اند همچنین پزشکان نیز غالباً از فهرست داروهای ممنوعه بی اطلاع هستند باوجود اینکه در برخی موارد داروهای تجویزی آنها در همین فهرست قرار دارند. ازاین رو، توصیه می شود ورزشکاران موضوع «معافیت درمانی» را طبق آیین نامه ها و مقررات آن مدنظر قرار دهند. پزشکان و داروسازان نیز هنگام مراجعه بیماران، از آنان درباره ورزشکار بودنشان سؤال کنند. همچنین، در فرم مراجعه بیمار می توان این پرسش را، که بیمار ورزشکار است یا خیر درج کرد تا در صورت ورزشکار بودن در تجویز دارو یا روش درمانی، فهرست مواد ممنوعه مدنظر قرار گیرد؛ افزون براین، می توان واحد درسی با عنوان «شناخت مواد ممنوعه ورزشی» در دروس دوره پزشکی و داروسازی گنجانند یا اینکه سازمان مبارزه با دوپینگ دوره های مخصوصی را برگزار کند و به پزشکان شرکت کننده در این دوره ها معجز ویژه ای ارائه دهد تا ورزشکاران با خیالی راحت تر به این پزشکان مراجعه کنند. درنهایت، بازگویی پرونده ورزشکارانی که به صورت ناخواسته و غیر عمدی نمونه دوپینگ آنها

مثبت اعلام شده و عواقب و پیامدهای ورزشی، روانی، حقوقی و مالی برای آنان به همراه داشته، می تواند در آگاهی بخشی به سایر ورزشکاران نیز مؤثر باشد.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Yaser Khosrozadeh		https://orcid.org/0000-0001-9681-1454
Nejad Ali Almasi		https://orcid.org/0009-0004-2621-2340
Hossein Safai		https://orcid.org/0000-0002-2605-0466
Mansour Amini		https://orcid.org/0000-0001-5501-1602

منابع

کتاب فارسی

- آقایی نیا، حسین، حقوق ورزشی، چاپ هجدهم، ویرایش دوم با تجدیدنظر کامل (تهران: نشر میزان، ۱۴۰۱).
- جی بلوم فیلد، آفریکر، طب ورزشی، ترجمه حسن نیا، صادق و دیگران، جلد اول، چاپ دوم، (گیلان: انتشارات دانشگاه گیلان، ۱۳۸۰).
- چلبی، البرز، حقوق ورزشی، چاپ اول، (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۸۹).
- کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی: اعمال حقوقی، قرارداد-ایقاع، چاپ هفتم، (تهران: شرکت سهامی انتشار با همکاری بهمن برنا، ۱۳۷۹).
- کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی: وقایع حقوقی، چاپ پنجم، (تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۱).
- میر محمد صادقی، حسین، تحلیل مبانی حقوق جزای عمومی، چاپ اول، (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۰).
- یوسفی صادقلو، احمد و رجبی الهام، مسئولیت مدنی در حقوق ورزشی، با دیباچه دکتر سید حسین صفایی، چاپ اول، (تهران: انتشارات دادگستری کل استان تهران، ۱۴۰۰).

مقاله و پایان نامه فارسی

- بادینی، حسن و شعبانی کندسری، هادی و رادپرور، سجاد؛ «مسئولیت محض؛ مبانی و مصادیق»، *مجله مطالعات حقوق تطبیقی*، دوره سوم، شماره یک، (بهار و تابستان ۱۳۹۱)، شناسه دیجیتال (doi): 10.22059/JCL.2012.32103.
- رضایی نژاد، همایون و رضایی نژاد، امیرحسین؛ «پژوهشی تطبیقی در باب مبنای مسوولیت مدنی ورزشکاران (در مقابل یکدیگر)»، *فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی*، دوره ۴۶، شماره ۴، (زمستان ۱۳۹۵)، شناسه دیجیتال (doi): 10.22059/JLQ.2016.60008.
- زاهدی، مهدی و دادگر، علی و زمانی، سید قاسم و شهبازی، آرامش، «دوپینگ و واکاوی رویه دیوان داوری ورزش در مقابله با آن»، *فصلنامه حقوق پزشکی*، سال دوازدهم، شماره چهل و پنجم، (تابستان ۱۳۹۷).
- ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، *مجموعه قوانین ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران: نسخه رسمی ۲۰۲۱*، مورد تأیید واد، براساس مجموعه قوانین آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ، ویرایش: دکتر فرزاد شاکری، تهران: ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران، ۱۴۰۰.
- شریعتی نسب، صادق، «مطالعه تطبیقی مسئولیت محض در حقوق کیفری»، *نشریه نامه مفید*، (شماره ۹۷، تابستان ۱۳۹۲).
- شهبازی، آرامش، برلیان، پویا؛ «دوپینگ در حقوق بین الملل ورزشی و جایگاه دیوان داوری ورزش در تنسيق رویه بین المللی در این زمینه»، *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، دوره ۱۷ شماره ۳۹، (بهار ۱۳۹۷).
- غضنفری؛ سید حمید، «بررسی مسئولیت مدنی استفاده کنندگان داروهای نپروزا»، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه قم، (بهمن ماه ۱۳۹۴).
- فرضی پور، احمد، «مطالعه تطبیقی دوپینگ در ورزش در نظام جزایی ایران و آمریکا»، پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، رشته جزا و جرم شناسی، دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی (ره)، دانشکده علوم انسانی، گروه حقوق، (۱۳۹۹).
- کاتوزیان، ناصر، «خطای ورزشی و مسئولیت ورزشی»، *مجله حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران*، شماره ۴۳، (۱۳۷۸).

- لشکری آذر، سجاد و آشوری، محمد؛ «بازپژوهی جرم مادی صرف؛ مطالعه تطبیقی ایران و آمریکا»، *فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری*، شماره ۴۸، (تابستان ۱۴۰۰).
- مافی، همایون و شهلائی، فراز؛ «چالش‌های تأسیس دیوان ملی داوری ورزش: بررسی تطبیقی با دیوان داوری ورزش (CAS)»، *فصلنامه پژوهشنامه حقوق عمومی*، سال هجدهم، شماره ۵۴، (بهار ۱۳۹۶)، شناسه دیجیتال (doi): 10.22054/qjpl.2017.7427.
- محمودی عالمی، مقداد، «بررسی تطبیقی مسئولیت مدنی ورزشکاران و نحوه جبران خسارات آن در نظام حقوقی ایران»، انگلیس، فرانسه، پژوهش‌های فیزیولوژی و مدیریت در ورزش، دوره ۱-۱۳، شماره ۴، (زمستان ۱۴۰۰).
- یوسفی صادقلو، احمد و نصیر، مژگان، «مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل اشخاص موضوع حقوق ورزش»، *فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری*، شماره ۳۸، (زمستان ۱۳۹۷).

منابع اینترنتی فارسی

- سایت اینترنتی سازمان ملی مبارزه با دوپینگ ایران
- خبرگزاری جمهوری اسلامی
- خبرگزاری میزان
- خبرگزاری مهر
- خبرگزاری عصر ایران

References

Books

- David McArdle, *Strict Liability and Legal Rights: Nutritional Supplements, 'Intent' and 'Risk' in the Parallel World of WAD*”, Published in Routledge Handbook of Drugs and Sport, ed. by Verner Moller, Ivan Waddington, John M. Hoberman, (London: Routledge, 2015)
- K. Thornton, Patric, *Sport Law*, (Boston: Jones & Bartlett Learning, 2010)

-Stark Boris, *Droit Civil, Obligations*, (Paris, Libraries Techniques, 1972)

Articles

-Anne Amos, “Inadvertent Doping and the WADA Code”, *Bond Law Review*, Volume 19 Issue 1, 2007

-Annelize du Pisani, *A contractual perspective on the strict liability principle in the World Anti-Doping Code*, LLB LLM Lecturer, Department of Private Law, University of Pretoria, (2013), On-line version ISSN 2225-7160 Print version ISSN 1466-3597

-calvin davis, “A Critical Analysis of the legal effects of the world anti doping code”, (2019)

-Cornelia Blank, Magdalena Flatscher-Thoni 2, Katharina Gatterer 1, Elisabeth Happ, Wolfgang Schobersberger and Verena Stühlinger 2, “Doping Sanctions in Sport: Knowledge and Perception of (Legal) Consequences of Doping-An Explorative Study in Austria”, *J. Risk Financial Manag*, 14, 603, (2021)

-Janwillem soek, Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op gezag van de rector magnificus Prof.dr. S.W.J. Lamberts en volgens besluit van het College voor Promoties, “The strict liability principle and the human rights of the athlete in doping cases (2006)

-Niel du Toit, “Strict Liability and Sports Doping - What Constitutes a Doping Violations and What Is the Effect Thereof on the Team?” *The international Sports Law journal*, (2011)

- Venu Vijendhar, “Analysis of application of strict liability principle in anti-doping cases and match fixing cases”, *lexforti, legal journal*, Issn: 2582-2942, L, Vol: II, Issue: II, (December, 2020)

In Persia:

Books

- Aghaeinia, Hossein, *Sports Law*, 18th edition, second edition with complete revision, (Tehran: Mizan, Publication, 1401)
- Chalabi, Alborz, *Sports Law*, First Edition, (Tehran: Jangal javdane Publication, 2010)
- J. Bloomfield, Afriker, *Sports Medicine*, translated by Hassan Nia, Sadegh and others, Volume 1, Second Edition, (Guilan: University of Guilan Press, 2001)
- Mir Mohammad Sadeghi, Hossein, *Analysis of the Basics of General Criminal Law*, First Edition, (Tehran: Jangal Publication, 2011)
- Katouzian, Nasser, *Elementary Courses of Iranian civil law*, JURIDICAL FACTS, Fifth Edition, (Tehran: entesharco publication, 2002)
- Katouzian, Nasser, elementary studies in Civil Law, juristic acts: Contracts, unilateral acts, 7th Edition, (Tehran: entesharco in Cooperation with Bahman Borna, 1379)
- Yousefi Sadeghloo, Ahmad, and Rajabi Elham with a preface by Dr. Seyed Hossein Safaei, "torts in Sports Law", *Tehran Province General Justice Publications*, First Edition, (Tehran: Summer 1401)

Articles

- Badini, Hassan and Shabani Kandsari, Hadi and Radparvar, Sajjad, "Strict Liability; Principles and Examples", *Journal of Comparative Law Studies*, Volume 3, Number 1, (Spring and Summer 2012), (doi): 10.22059/JCL.2012.32103

- Farzipour, Ahmad, "A Comparative Study of Doping in Sports in the Iranian and American Criminal Systems", Thesis for a Master's Degree, Criminal Justice and Criminology, Grand Ayatollah Boroujerdi University (RA), Faculty of Humanities, Department of Law, (2019)
- Iran National Anti-Doping Headquarters, *Iran National Anti-Doping Headquarters Rules*, approved by WADA, based on the World Anti-Doping Agency Rules, edited by Dr. Farzad Shakeri, (official version 2021)
- Lashkari Azar, Sajjad and Ashouri, Mohammad, "Re-examining strict liability offence; A Comparative Study of Iran and the United States", *Quarterly Journal of Private and Criminal Law Research*, No. 48, (Summer 1401)
- Rezaeinejad, Homayoun and Rezaeinejad, Amirhossein, "A Comparative Study on the Basis of torts of Athletes (Towards Each Other)", *Quarterly Journal of Private Law Studies*, Volume 46, Number 4, (Winter 2016), (doi) :10.22059/JLQ.2016.60008
- Shariati Nasab, Sadegh, "Comparative Study of Strict Liability in Criminal Law", *Comparative Law*, 97, Vol. 9, No. 1 (2013)
- Shahbazi, Aramesh, Barlian, Pooya, "Doping in International Sports Law and the Position of the Court of Arbitration for Sport in Harmonizing International Practice in This Field", *Strategic Studies in Sports and Youth*, Volume 17, Issue 39, (Spring 2018)
- Ghazanfari; Seyed Hamid, "Investigating the torts of users of stimulant drugs," Master's thesis in private law, University of Qom, (February 2015).
- Katouzian, Nasser, "Sports Mistake and Sports Responsibility", *Journal of Law and Political Science*, University of Tehran, No. 43, (1999)

- Mafi, Homayoun and Shahlaei, Faraz, "Challenges of Establishing the National Court of Arbitration for Sport: A Comparative Study with the Court of Arbitration for Sport (CAS)", *Quarterly Journal of Public Law Research*, Year 18, Issue 54, (Spring 2017), (doi) : 10.22054/qjpl.2017.7427
- Mahmoudi Alemi, Meqdad, "A comparative study of torts of athletes and the method of compensation for damages in the Iranian legal system, English, French", *Physiology and Management Research in Sports*, , Volume 1-13, No. 4, (Winter 1400)
- Yousefi Sadeghloo, Ahmad and Nasir, Mojgan, "The Basis of torts of Athletes Against Persons Subject to Sports Law", *Quarterly Journal of Private and Criminal Law Research*, No. 38, (Winter 2018)
- Zahedi, Mehdi and Dadgar, Ali and Zamani, Seyed Ghasem and Shahbazi, Aramesh, "doping and analysis of the Court of Arbitration for Sport's procedure in dealing with it", *Quarterly Journal of Medical Law*, Year 12, Issue 45, (Summer 2018)

-Websites

<http://iranado.ir>

<https://www.irna.ir>

<https://www.mizanonline.ir>

<https://www.mehrnews.com>

استناد به این مقاله: خسروزاده، یاسر، الماسی، نجاد علی، صفایی، حسین و امینی، منصور. (۱۴۰۴). قلمرو اصل مسئولیت محض ورزشکاران در استفاده از مواد نیروزا در پرتو مقررات و رویه قضایی ورزشی. پژوهش حقوق خصوصی، (۵۲)، ۱۴، ۲۱۳-۲۵۰.

----- فصلنامه علمی پژوهش حقوق خصوصی -----

دوره ۱۴، شماره ۵۲، پاییز ۱۴۰۴، ۲۱۳-۲۵۰

[Jplr.atu.ac.ir](http://jplr.atu.ac.ir)

DOI: [10.22054/jplr.2025.85591.2922](https://doi.org/10.22054/jplr.2025.85591.2922)

تاریخ دریافت:

تاریخ پذیرش:

ISSN: ۲۳۴۵-۳۵۸۳

eISSN: ۲۴۷۶-۶۲۳۲

doi: 10.22054/jplr.2025.85591.2922

Private Law Research is licensed under a Creative Commons NonCommercial 4.0 International License.